

חולין דף ס"ה

סימן לעוף טמא

למדנו, שלחכמים כל עוף הדורס טמא. ומביאה הגמרא ששנינו בברייתא, רבן גמליאל אומר, דורס ואוכל, בידוע שהוא טמא. יש לו אצבע יתירה וזפק וקרקבנו נקלף, בידוע שהוא טהור. רבי אלעזר ברבי צדוק אומר, מותחים לו חוט, אם חולק את אצבעותיו שתיים לכאן ושתיים לכאן, טמא. שלש לכאן ואחת לכאן, טהור. רבי שמעון בן אלעזר אומר, שכשזורקין לו מאכל קולטו לתוך פיו ומקבלו מן האויר, טמא. שואלת הגמרא, והרי העוף ששמו 'ציפרתא' שידוע שהוא טהור וקולט מהאויר? אמר אביי, הכוונה שאינו מניחו לארץ אלא מיד בולעו. אחרים אומרים, הסימן לעוף טמא, שאם שוכן עם טמאים טמא, עם טהורים טהור. וזה כפי שיטת רבי אליעזר ששנה בברייתא, לא לחנם הלך זרזיר אצל עורב אלא מפני שהוא מינו. ואומרת הגמרא שזה אפילו כחכמים והכוונה ששוכן ודומה להם במראיתו.

למדנו במשנה, שחגב נאכל אם יש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרצולים, וכנפיו חופין את רובו. ואמר רב יהודה אמר רב, 'רובו' הכוונה רוב ארכו, ויש אומרים רוב הקיפו. אמר רב פפא, כיון שמצינו בזה שתי דעות, צריכים גם רוב ארכו וגם רוב הקיפו.

תנו רבנן, חגב שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן, כגון ה'זחל' שהוא מין חגב בלשון ארמי, מותר. רבי אליעזר ברבי יוסי אומר, נאמר: "אשר לו כרעים" ונכתב באל"ף, לומר שאף על פי שאין לו עכשיו ועתיד לגדל לאחר זמן. ואמר אביי, 'זחל' הוא מין חגב שאין לו קרצולים בקטנותו, וגדלים לאחר זמן.

תנו רבנן, ביאור המינים המוזכרים בכתוב: "הארבה" זה גובאי, "סלעם" זה רשון, "חרגול" זה ניפול, "חגב" זה גדיאן. ומדוע נאמר ארבע פעמים "למינהו"? להביא הדומים להם: 'ציפורת כרמים' מין ארבה, 'יוחנא ירושלמית' מין סלעם, 'ערצוביא' מין חרגול, 'רזבנית' מין חגב.

שנו בבית מדרשו של רבי ישמעאל, אין לדרוש כך את הכתובים, כיון שיש מהמילים שנדרשים ככללים ויש שנדרשים לפרטים. וכך דורשים את הכתוב: "הארבה" זה גובאי, "למינו" להביא ציפורת כרמים⁴²³ שהוא מין ארבה, שלשניהם אין גבחת. ומנין לרבות את הבא לפנינו שיש לו גבחת? לכך נאמר: "סלעם" זה 'ניפול' שיש גבחת והכשירו הכתוב. וממה שנאמר אצלו "למינהו" מרבים אף את האושכף והדומה לו. ואין לי להכשיר אלא הבא ואין לו גבחת והבא ויש לו גבחת והבא שאין לו זנב⁴²⁴. ומנין שאף הבא ויש לו זנב, כשר אם נמצא בו ארבעת הסימנים שבמשנה? לכך נאמר: "חרגול" זה 'רשון' שלו יש זנב. ומה שנאמר לגביו "למינהו" לרבות את הכרספת ואת השחלנית⁴²⁵.

למדנו שבין אין לו גבחת ובין יש לו, ובין שאין לו זנב ובין שיש לו התרבו להיתר, ומשותף לכולם שאין ראשם ארוך. מנין לרבות אף את אלו שראשם ארוך? הרי אתה דן בנין אב משלשתן: ארבה חרגול וסלעם, שיש בזה מה שאין בזה. ועל כרחך, אין סימני הטרה תלוי בסימן המיוחד של כל אחד, אלא בזה שיש להם צד השווה: שיש לו ארבע רגלים וארבע כנפים, וקרצולים, וכנפיו חופין את רובו. ומכאן נלמד שכל שיש לו ארבע רגלים, וארבע כנפים, וקרצולים, וכנפיו חופין את רובו, ואפילו ראשו ארוך. מקשה התנא, והלא צרצור שהוא מין חגב טמא, יש לו ארבע רגלים וארבע כנפים, וקרצולים, וכנפיו חופין את רובו, יכול יהא מותר? לכך נאמר: "חגב" לרבות רק אלו שיש להם שם חגב. אם כן, כל מי שיש לו שם של 'חגב' יהיה מותר אפילו אם אין בו כל הסימנים הללו? לכך נאמר: "למינהו" לומר שאין מותר עד שיהא בו כל הסימנים הללו.

הקשה רב אחאי, כיצד לומדים את זה שראשו ארוך בבמה הצד, הרי ניתן לפרוך מה לשלשתם שאין ראשם ארוך? ואם נאמר שכיון ושווים בארבע סימנים לומדים מהם ולא פורכים⁴²⁶, אם כן חרגול ששווה להם

⁴²³ עמוד ב'.

⁴²⁴ כלומר: ובלבד שיבא לפנינו ונראה שאין לו זנב: דלארבה וסלעם אין זנב. רש"י.

⁴²⁵ והוא הדין לערצוביא; וא"נ היינו הך, אלא שקראו להם בשתי שמות. רש"י.

⁴²⁶ ס"ל כיון שדומה במקצת מרבים כעין הפרט. שנחלקו בכל כלל ופרט וכלל: יש הסובר 'כלל ראשון דוקא', והוא 'כלל ופרט ואין בכלל אלא מה שבפרט', והכלל השני מוסיף על הפרט דבר שדומה לפרט בכל צדדים. ויש הסובר: שכלל אחרון עיקר, שכלל מוסיף על הפרט, והתרבו להכל. וכלל ראשון הועיל למעט דבר שלא דומה לו לגמרי, אבל מה שדומה לו במקצת, לא ממעט. וכשיטה השנייה סובר התנא דבי רבי ישמעאל. רש"י.

שלא יכתב, וילמד מ'ארבה' ו'סלעם' שהרי דומה בארבעת הסימנים?
ולכאורה הסיבה שנכתב במפורש, כיון שיש פירכה שכן להם אין להן
זנב ולו יש? ואם כן גם כאן יש פרכה שלהם אין ראש ארוך?

אלא אמר רב אחאי, "סלעם" הוא מיותר, שיכול להילמד מארבה
ומחרגול בצד השווה: שאם נפרוך, מה לארבה דאין לו גבחת? הרי חרגול
יוכיח שיש לו גבחת! מה לחרגול שיש לו זנב? ארבה יוכיח שאין לו זנב.
וחזר הדין, הצד השווה שבהן ששוין בארבעת סימנים ואין ראשן ארוך.
ולכן למדים מהמילה "סלעם" ללרבות את מי שראשו ארוך.

הרי שמצינו מחלוקת, לתנא דבי רב⁴²⁷ דורשים את כל המילים לגופם,
ולתנא דבי רבי ישמעאל מרבים וממעטים, מ'סלעם' לרבות ראשו ארוך,
ו'חגב' למעט צרצור. ומבארת הגמרא, שנחלקו לגבי חגב שראשו ארוך.
תנא דבי רב סבר, שלמדים כאן בכלל ופרט. "אשר לו כרעים" כלל,
"ארבה" "סלעם" "חרגול" "חגב" "למינהו" פרט, כלל ופרט אין בכלל
אלא מה שבפרט, רק מי שממינו ולא מי שאינו ממינו, ולא אחד מהשני,
ומרבה כל אלו שדומים משני צדדים⁴²⁸. והתנא דבי רבי ישמעאל לומד
בכלל ופרט וכלל: "אשר לו כרעים" כלל, "ארבה" "סלעם" "חרגול"
"חגב" פרט, "למינהו" חזר וכלל: כלל ופרט וכלל אי אתה דן אלא כעין
הפרט, ומרבים כל מה שדומה אפילו בצד אחד.

שואלת הגמרא, והרי הכלל האחרון לא דומה לראשון. בכלל הראשון
התורה אמרה שמי שיש לו כרעיים מותר באכילה, והכלל האחרון התיר
רק מי ששווה בארבעה סימנים? עונה הגמרא, שהתנא דבי רבי ישמעאל
דן בכזה אופן בכלל ופרט, ומכאן למדים זאת לכל מקום.

427 הברייתא הראשונה היא 'תנא דבי רב', ששמה של תורת כהנים 'ספרא דבי רב' לפי שהיה שגור בבית המדרש
בפי כולם, אבל ברייתא דתנא דבי רבי ישמעאל לא היתה שגורה אלא בפי תלמידיו. רש"י.

428 תנא דבי רב סבר 'למינהו' שבכל אחד לא משמע 'כלל ופרט וכלל', משום שסבר שלא דנים בשני כללים אלא
אם כן דומה כלל האחרון לכלל הראשון, וכאן לא דמי: שבראשון לא הקפיד אלא על כרעים. ואם למינהו הוא
כלל, הקפיד שגם לארבה יהיה ארבעה סימנים. רש"י.

